

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 1 mars 1898, kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om införande af bestämmelse derom, att till justitieombudsman icke skulle kunna väljas någon Konungens eller statens embetsman.

Enligt § 96 regeringsformen skall hvarje lagtima Riksdag till justitieombudsman förordna en för lagkunskap och utmärkt redlighet känd man, hvilken såsom Riksdagens ombud skall hafva tillsyn öfver lagarnes efterlefnad af domare och embetsmän samt vid vederbörliga domstolar i laga ordning tilltala dem, som uti sina embetens utöfning af veld, mannamån eller annan orsak någon olaglighet begått eller underlåtit att sina embetspligter behörigen fullgöra.

Några närmare eller trängre gränser för valbarhet till justitieombudsman än den i nyssnämnda paragraf gifna bestämmelsen, att han skall vara en för lagkunskap och utmärkt redlighet känd man, finnas icke, i följd hvaraf det område, hvarinom Riksdagen har att söka denne sin förtroendemän, är ganska vidsträckt.

Ett förslag till begränsning deraf har vid innevarande riksdag blifvit framställt af herr *A. Petersson* i Påboda, hvilken uti en inom Andra Kammaren väckt och till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 50, hemställt om införande i grundlagarne af sådana bestämmelser, att till Riksdagens justitieombudsman icke skulle kunna väljas någon Konungens eller statens embetsman.

Till stöd för detta förslag har motionären hufvudsakligen anført:

Grundlagens bestämmelser rörande Riksdagens justitieombudsman visade tydligt, att syftmålet med denna af 1809 års män införda inrättning vore att åt folket gifva ökad möjlighet att öfvervaka och kontrollera

ambetsmännens förvaltning i styrelsens olika grenar och framför allt rättsskipningen, att skapa ett ytterligare värn för lagbunden medborgerlig frihet mot ambetsmannavälde, godtycke och möjliga öfvergrepp. Men vore denna uppfattning riktig, vore det en folklig, antibyråkratisk institution, då strede det också mot dess anda och väsen och innebure en verklig fara, om befattningen så småningom inkorporerades och gjordes till en länk i det allmänna ambetsmannasystemet, der hvar och en, med eller mot sin vilja, naturligen måste känna en viss samhörighet. Som det nu tillginge, syntes motionären, som man vore på god väg just i den antydda riktningen.

Innehafvaren valdes af Riksdagen regelbundet bland de aktiva statsambetsmännen, finge sitta på den ansvarsfulla platsen stundom några månader, stundom längre, och flyttades derefter af Kongl. Maj:t till någon plats bland rikets högsta ambetsmän. Meningarne torde väl icke vara mycket delade om, huruvida ett sådant sakförhållande vore egnadt att gifva justitieombudsmannen den fullt sjelfständiga och fria ställning samt det lefvande intresse för sin uppgift, som vore nödvändiga förutsättningar för att detta kall skulle svara mot det afsedda ändamålet. Den omständigheten, att under sistlidet år icke mindre än tre olika personer varit innehafvare af befattningen, gäfv, enligt motionärens mening, ännu mera styrka åt krafvet på en reform, som i någon mån kunde hindra, att institutionen förlorade den betydelse, grundlagsstiftarne med densamma afsett. En reformåtgärd vore behöflig, och hvilken den än blefve, borde den afse att så mycket som möjligt fränkilja justitieombudsmannabefattningen från den allmänna ambetsmannakarriären och ambetsmannaklassen, då den tydligen i vår författning fått sin plats anvisad som en motvigt till och en kontrollant af denna klass.

Motionären har öfverlemnadt åt konstitutionsutskottet att, för den händelse förslaget vunne understöd, föreslå de ändringar i grundlagarne, som påkallades af ett bifall till förslaget.

Att, såsom motionären föreslagit, från valbarhet till justitieombudsman utesluta just den klass af personer, inom hvilken representanter för lagkunskap ovedersägligen lättast stå att finna, synes utskottet redan i och för sig vara olämpligt, och då dertill kommer, att verksamheten i statens tjänst i olika ambetsmannaposter obestridligen måste i hög grad vara egnadt att åstadkomma den utvecklade erfarenhet och de vidgade kunskaper, hvilka krävas för utöfningen af de magtpåliggande och granulaga göromål, som tillhöra justitieombudsmannens befattning, anser utskottet motionärens förslag vara särdeles oklokt.

Den åsigten, att justitieombudsmannen lämpligast bör utväljas ur embetsmannacorpsen, har också inom Riksdagen så godt som alltid gjort sig gällande. Af den vid utskottets utlåtande n:o 2 fogade förteckning öfver de personer, hvilka sedan justitieombudsmansinstitutionens införande år 1809 blifvit utsedda till justitieombudsman och dennes eventuelle efterträdare framgår, att de trettionio personer, hvilka hedrats med detta Riksdagens förtroende, alla vid deras första väljande varit anställda i statens tjänst, med undantag blott af embetets förste innehafvare, friherre Mannerheim, som då redan lemnat sin anställning såsom förste expeditions-sekreterare vid inrikes civila expeditionen, samt advokatfiskalen Fröman, hvilken dock derförinnan under en tioårig tjänstgöring såsom sekreterare i justitieombudsmannens expedition hunnit göra sig väl förtrogen med dennes göromål. Häraf framgår, att Riksdagen genom ett antagande af nu föreliggande förslag skulle fränsäga sig rättigheten att till justitieombudsman utvälja någon bland just dem, hvilka Riksdagen hittills genom sina val betecknat såsom för befattningen särskildt lämpliga.

Motionären har också sjelf medgifvit, att bland de invändningar, som kunde göras emot förslaget, den anmärkningen, att man näppeligen utom embetsmannacorpsen kunde finna personer fullt kvalificerade för den ansvarsfulla posten, hade betydelse vid frågans afgörande, men i vår tid, då kunskaper och bildning, äfven juridisk sådan, icke vore inskränkt endast till statens embetsmän, torde icke, förmenar motionären, svårigheter uppstå att äfven utom deras led erhålla personer med för denna befattning erforderliga kvalifikationer.

Rörande denna motionärens förmodan finner utskottet något särskildt yttrande icke erfordras, då utskottet anser, att Riksdagen så mycket mindre bör fränsäga sig rättigheten att inom de nu bestämda allmänna gränserna utse lämplig person för det viktiga uppdraget att vara justitieombudsman, som de hittills varande justitieombudsmännens embetsförvaltning icke i ringaste mån gifvit berättigande åt de af motionären uttalade farhågorna, att institutionen med bibehållande af nuvarande bestämmelser skulle förlora sin ursprungliga betydelse.

På grund häraf får utskottet hemställa,

att herr A. Peterssons förevarande motion ej måtte föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd.

Stockholm den 28 februari 1898.

På utskottets vägnar:

O. BERGIUS.

Herrar *Ljungman* och *Restadius* hafva begärt få här antecknadt, den förstnämnde, att han ej varit närvarande vid detta utlåtandes slutliga justering, samt den sistnämnde, att han ej öfververit ärendets behandling inom utskottet.